

Alan Değişikliği Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Geçtikleri Alanla İlgili Uyum Sorunları ve Çözüm Önerileri¹

Compliance Problems and Proposed Solutions of Teachers related to their new fields After Changing Their Professional Fields

Zehra Nur Ersözülü², Fazilet Özge Maviş³, Ömer Özel⁴, Agah Emre Kürşadoğlu⁵

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 4+4+4 sistemiyle alan değişikliği yapmış olan sınıf öğretmenlerinin geçtikleri alana yönelik isteklilikleri, alan değişikliği yapmaktaki amaçları, tatmin durumları ve farklı alanlarda yaşadıkları sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemi esas alınarak yapılandırılmıştır. Öğretmenlere 10 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış formlar dağıtılarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini Tokat ili merkezinde sınıf öğretmenliği yaparken alan değiştirerek farklı alanlara geçmiş olan 20 öğretmen oluşturmaktadır. Soruların güvenilirliği için uzman görüşüne başvurulmuş, geçerlik için ise kategorileştirme işlemi birden fazla araştırmacı tarafından yapılmıştır. Tayinlerde öncelikli olabilme, norm kadro fazlası olmama, prestij sağlama, ders yükünden kurtulma gibi nedenlerle öğretmenler alan değişikliği yaptıklarını belirtmişlerdir. Alan bilgisinde yetersizlik, disiplin ve sınıf yönetimi sorunları, ergenlik çağındaki öğrencilere uyum sağlayamama, okul yönetimlerindeki işleyiş farklılıkları yaşanan temel sorunlar arasında yer almıştır. Alan bilgilerini artırmaya yönelik seminer, hizmet içi eğitimlerin verilmesi, tecrübeli alan öğretmenlerinin rehberliği, önceki alana dönebilme fırsatının tanınması öneriler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Alan Değişikliği, Sınıf Öğretmenliği, Uyum Sorunları

ABSTRACT

The purpose of this study is to identify the aim of the teachers who change their professional field, their willingness, satisfaction level after the change, address the problems they encounter with and develop solutions towards these problems. Qualitative research method is constructed in the study. As a data collection tool, 10 semi-structured questions are used. The sample of the study is 20 teachers who change their professional field from primary school teacher to other fields. They are all in the center of province of Tokat. Experts opinions have been consulted for reliability of the questions and for validity, categorization process has been conducted by multiple researchers. Teachers change their professional fields for the reasons like getting advantage in appointment, gaining more prestige, avoiding the work load primary school teacher encounter with and so on. Lack of knowledge in the area, discipline and classroom management problems, difficulty in adapting to teenage students and administrative differences are among the main problems. Seminars to increase the knowledge, in-service training, guidance of

¹ Bu makale 5-7 Eylül 2013 tarihinde yapılmış olan '22. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultay'ında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, nurersozlu@gmail.com

³ Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, e166791@gmail.com

⁴ Yalın yazı İlkokulu, Yalın yazı Kasabası Zile/Tokat. kayra_60_@hotmail.com

⁵ Çayırtepe Ortaokulu, Yakutiye/Erzurum. agah_emre@hotmail.com

experienced teachers and providing the opportunity to return to previous professional field are among recommendations.

Keywords: *Professional field change, primary school teachers, compliance problems*

Her ne kadar teknolojik gelişmelerle birlikte eğitimin, öğretmen olmadan da yapılabileceği düşünölmeye başlansa da eğitim sisteminin ayrılmaz parçalarından birinin öğretmen olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öğretmen, öğrenci için sadece bilgi aktaran, öğretimini sağlayan değil onun kişilik yapısının oturmasına, toplumla kaynaşmasına ve birey olduğunun farkına varmasına yardım eden bir rehberdir. Öğretmen, öğrencilere karşı açık görüşlü ve objektif olma, beklenti ve gereksinimlerini dikkate alma, sevecen, anlayışlı, esprili olma, sabırlı davranma gibi kişisel özelliklerin yanı sıra genel kültür, alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi gibi mesleki bilgilere de sahip olmalıdır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005).

Öğretmenlik mesleği, aslında birçok kesimin yanlış değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkan; bilgi aktarıcı ya da öğretim işini icra eden profesyonel görevli tanımlarından çok daha öte bir anlam ve değere sahiptir. Yukarıda belirtilen misyonlara ek olarak hatta çok daha elzem sayılabilecek bazı misyonlar sıralanacak olursa ilk sırayı iyi bir karakter örneği teşkil ederek, model olması gereken öğrenci kitlesine gerçek anlamda faydalı bir rehberlik yapabilmesi alır.

Öğretmenlerin kendilerinden beklenen rolleri gerçekleştirebilmelerini sağlayacak en büyük etken öğretmenliği sevmeye, saygı duymaya ve benimsemeye özelliklerini kapsayan tutumlarıdır (Baykara-Pehlivan, 2008). Öğretmenlerin kendi mesleklerini sevmeleri, mesleklerine saygı duymaları ve benimseyebilmeleri mesleki tatminlerinin ve öz-yeterliklerinin olmasına bağlıdır. Bir öğretmenin mesleği benimseyemediği ve meslekte kendini yeterli hissedemedikleri durumda ne kadar bilgiye sahip olursa olsun öğrenciye faydalı olabilmesi zorlaşacaktır. Çünkü bu durumda öğrenciye yönelik davranışları da değişecektir. Ayrıca öğretmenin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel yönden nitelikli olması eğitim sisteminin kendisinden beklenen başarıyı göstermesi için gereklidir (Varış, 1976). Bu da öğretmenin yalnızca bilgiyi aktaran olmadığını, duygusal bağlanmanın da öğretmenlik mesleği için gerekli bir öğe olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin mesleğe karşı olumlu tutumlar geliştirmesini sağlamak için meslek öncesi hazırlık iyi yapılmalı, daha sonra ise hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin meslek hakkında hem alan ve meslek bilgisine sahip olmalarına hem de mesleğin benimsenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Bilindiği gibi 2012 yılında Talim ve Terbiye Kurulunun 07.07.2009 tarihli ve 80 sayılı kararına göre ‘mezun olduğu alan dışında başka bir alana atanmış olan, öğrenimleri birden fazla alana kaynak teşkil eden ve görev yaptığı alan dışında başka bir alanda yükseköğrenim bitiren öğretmenlerin alan değişikliği yapmalarına izin verilmiştir’ (Öğretmenlerin İl İçi Alan Değişikliği Kılavuzu, 2012). Alan değişiklikleri özellikle 4+4+4 sistemiyle birlikte norm kadro fazlası olan öğretmenler için büyük bir fırsat olmuştur. Sınıf öğretmenliği alanından İngilizce, matematik, Türkçe, fen ve teknoloji gibi birçok bransa geçen öğretmenlerimiz bulunmaktadır. Bu değişimin öğretmenlerimize sağladığı faydaların yanı sıra bazı problemlere de sebep olduğu görölmektedir.

Eğitim aldığı branşına ek olarak sınıf öğretmenlerinin önüne sürülen yan alan seçimi bu öğretmenlerimizin mesleğe geçişlerinden sonra onlar için ek bir fırsat gibi görülebilmekte fakat hem kendileri hem de öğrencileri için bazı sorunları doğuran bir sebep olmaktan çok da uzak durmamaktadır.

Üniversite yıllarında, yan alanlarıyla ilgili zaten yeterince uzmanlaştırılmamalarının yanı sıra meslek hayatlarında da alanlarından farklı tecrübeler kazanarak, sonrasında bambaşka bir disiplinin eğitimcisi olarak iş başı yapmaları; dersin içeriğini uygun yöntemlerle ifade edememekten, birikimden yoksun ve yararlı öğretmen olamamaktan duyulan rahatsızlıklara kadar birçok olası problemin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular bu sorunların daha somut bir şekilde ifade edilmesine yardımcı olmuştur. Daha önce alan değişikliği yapmış olan öğretmenler üzerinde yapılan çalışmalarda çoğu öğretmen, alanlarında yapmış olduğu değişikliği olumlu bir gelişme olarak ifade etmesine karşın ortaöğretim kurumlarında daha resmi bir ortamın olduğunu, öğretmenler arası iletişim kopukluklarını ve bunun neticesinde daha resmi bir okul idarecisiyle karşılaştıklarını da belirtmekten kaçınmamışlardır (Çepni, Cerrah ve Bacanak, 2002). Karşılaştıkları gayri samimi çalışma ortamı ve daha belirgin bir şekilde kendini gösteren hiyerarşi, ilköğretim okullarındaki alışlagelen samimi ortama duyulan özlemi hissettirmiş ve bu çatışmanın yarattığı oryantasyon problemi mesleklerini icra ederken olumsuz bir uyarana dönüşmüştür (Beyhan, 1997).

Bu çalışmanın amacı; branş değişikliği yapmış olan sınıf öğretmenlerinin geçtikleri alana yönelik isteklilikleri, alan değişikliği yapmaktaki amaçları, tatmin durumları ve farklı branşlarda yaşadıkları sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada, bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır;

- Branş değişikliği yapılan alan ile ilgili öğretmenlerin istekleri ve önceden yaptıkları çalışmalar nelerdir?
- Alan değişimi yapmaktaki amaç nedir?
- Öğretmenin alan değişikliğinden sonraki tatmin durumu nedir?
- Yeni alanla ilgili karşılaştıkları problemler nelerdir?
- Yaşanılan problemlere yönelik çözüm önerileri nelerdir?
-

YÖNTEM

Alan değişikliği fırsatından yararlanmış olan öğretmenlerin farklı branşlarda yaşadıkları sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerileri sunulması amacıyla yapılan bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış sorular yoluyla toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek çeşitli kategoriler altında özetlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Tokat il merkezinde görev yapmakta olan ve yan alanına yönelik alan değişikliği yapmış 20 öğretmen oluşturmaktadır. Alan değişikliği yapmış olan öğretmenler amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt

örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu örnekleme biçiminde örneklem belirlenen ölçütü karşılayan birimlerden oluşmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Son yapılan yenilikte sınıf öğretmenliğinden diğer alanlara geçiş yoğun olarak gerçekleştirildiği için yalnızca sınıf öğretmenliğinden diğer farklı alanlara geçmiş olan öğretmenlerin seçilmiş olması ölçüt olarak belirlemiştir. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin sınıf öğretmenliğinden geçtikleri alanlar Tablo 1’de gösterilen şekildedir.

Tablo 1.

Katılımcıların Sınıf Öğretmenliğinden Geçiş Yaptıkları Branşlar

Öğretmenlerin geçmiş oldukları alanlar	n	%
İngilizce	3	15
Matematik	3	15
Türkçe	3	15
Edebiyat	2	10
Beden Eğitimi	4	20
Tarih	2	10
Teknoloji ve Tasarım	3	15
TOPLAM	20	100

Öğretmenlerin geçtikleri alanların farklı seçilmiş olması bir diğer ölçüt olarak belirlenmiştir. Geçilen alanların farklı olarak seçilmesinin sebebi farklı alanlarla ilgili problemlerin yansıtılmasının sağlanmasıdır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Formda 10 soru bulunmaktadır ve bu sorular öğretmenlerin yan alanı seçmekteki istek durumu, daha önce bu alanla ilgili çalışmalarının olup olmadığı, alan değişikliğinin ardından yaşadıkları kaygılar, mesleki tatmin ve öz-yeterlilik durumları, yaşadıkları problemler ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerini içermektedir. Yarı yapılandırılmış soruların güvenilirliği için 2 program geliştirme, 1 psikolojik danışman ve 1 Türk dili uzmanının görüşlerine başvurulmuş, geçerlik için ise kategorileştirme işlemi 2 kişi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacılardan biri öğretmenlerin verdikleri iki cevabı ‘yan alan seçimindeki gönüllülük ve yan alanla ilgili görev alma durumu’ kategorisinin altına koyarken diğer araştırmacı aynı cevapları ‘alan değişikliği yapılmasındaki amaç’ kategorisinin altına yerleştirmiştir. Benzer şekilde araştırmacılardan birinin ‘sınıf öğretmenliğine geri dönme isteği’ kategorisine koyduğu bir cevap diğer araştırmacı tarafından ‘alan değişikliği sonrası öz-yeterlilik durumu’ kategorisine yerleştirilmiştir. Bu durumda 3 görüş ayrılığı bulunmaktadır. Miles ve Huberman’ın (1994, s. 64) formülüne göre (güvenirlik katsayısı= $\frac{\text{katılma}}{\text{katılma}+\text{katılmama}}$) yapılmıştır. Buradaki katılma sayısı 20 öğretmenin 10 soruya verdikleri tüm cevaplar olarak, katılmama oranı da araştırmacıların sorulara verilen cevapları kategoriler altına yerleştirirken karşılaştıkları görüş ayrılıklarının sayısı olarak formüle yerleştirilmiştir. Buna göre bu araştırmadaki güvenilirlik katsayısı $17/(17+3)=0.85$ olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Sorulara verilmiş olan cevaplar içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek araştırmacılar tarafından ortak olarak belirlenen ‘yan alan seçimindeki gönüllülük ve yan alanla ilgili görev alma durumu’, ‘alan değişikliği yapılmasındaki amaç’, ‘sınıf öğretmenliğine geri dönme isteği’, ‘alan değişikliği sonrası öz-yeterlik durumu’, ‘öğretmenlerin yaşadıkları temel problemler’ ve ‘yaşanan problemlere yönelik öneriler’ kategorileri altında toplanmıştır. Daha sonra katılımcıların verdikleri cevapların hangi kategori altında yer alabileceğine yönelik içerik analizi yapılarak kategorilere düşen cevap sayıları sayısal olarak ifade edilmiştir. Sayısallaştırmalardan yararlanarak öğretmenlerin düşünceleri yüzdeler halinde ifade edilebilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin isimleri alınmadığı için her bir öğretmen için ayrı numaralandırma yapılmış ve verdikleri cevaplardan yapılan alıntılar bu numaralar belirtilerek gösterilmiştir.

BULGULAR

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda kategoriler Tablo.2’de gösterilmiş ve başlıklar halinde sunulmuştur.

Tablo. 2

Belirlenen kategoriler

<i>Kategoriler</i>
Yan Alan Seçimindeki Gönüllülük Durumu
Yan Alanla İlgili Görev Alma Durumu
Alan Değişikliği Yapılmasındaki Amaç
Sınıf Öğretmenliğine Geri Dönme İsteği
Yaşanılan Temel Problemler
Yaşanan Problemlere Yönelik Öneriler

Yan Alan Seçimindeki Gönüllülük Durumu

Öğretmenlerin 14 tanesi üniversitede yan alanını kendi seçimine göre yaptığını belirtirken 2 öğretmen öncelikle bu alanda eğitim gördüğünü daha sonra formasyon dersleri alarak sınıf öğretmenliğine geçiş yaptığını belirtmiştir. ‘Üniversitede yan alan seçimini kendi tercihinize göre mi yaptınız?’ sorusuna ‘Hayır’ yanıtını veren 4 öğretmeni ise bunun nedenini yan alan sayısının kısıtlı olmasına bağlamıştır.

‘Hayır, kendi tercihim değildi. Çünkü üniversite yönetimince sadece Türk Dili ve Sosyal Bilgiler yan alanı açılmıştı.’ (Ö3, 1-2)

Yan Alanla İlgili Görev Alma Durumu

‘Yan alanınızla ilgili daha önce hiç görev aldınız mı?’ sorusuna öğretmenlerin yanıtı genellikle ‘Hayır’ ($f=7$) olmuştur. Görev almış olan öğretmenlerin 2’si beden eğitimi alanında

olup okuldaki spor faaliyetlerini yürüttüklerini belirtirken 1 öğretmen Türkçe alanında olup çalıştığı okulda Türkçe öğretmeni bulunmadığı için bu derslere girdiğini belirtmiştir.

Alan Değişikliği Yapılmasındaki Amaç

Öğretmenlerin alanlarındaki değiştirmelerinde çeşitli amaçları olduğu görülmektedir. Bu amaçlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Norm Sıkıntısı: Bilindiği gibi 4+4+4 sistemi hemen hemen her okuldan en az 1 sınıf öğretmenin norm kadrosu fazlası olması sorununu ortaya çıkarmıştır. Elbette ki öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ($f=14$) bu sıkıntıyı gidermek amacıyla alanlarını değiştirmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

‘Çalıştığım alanda norm kadro konusunda ileride sıkıntı yaşamamak için alan değişikliği isteğinde bulundum.’ (Ö3,10-12)

‘Norm fazlası problemden kurtulmak...’ (Ö19, 4)

4+4+4 Sisteminde Yaşanan Belirsizlik: 2 öğretmen, sıkıntının norm kadro fazlalığından olduğunu belirtmeseler de 4+4+4 sisteminin getirdiği belirsizliği neden olarak göstermişlerdir.

‘4+4+4 sisteminden dolayı ortaya çıkan boşluk’ (Ö11, 4-5)

‘4+4+4 12 yıllık öğretim sistemiyle birlikte ortaya çıkan belirsizlik’ (Ö12, 8).

Tayin Durumu: Öğretmelerin yarısı ($f=10$) alan değişikliği yapmadıkları sürece tayin durumunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle köy ve kasabalarda eğitim veren öğretmenlerin merkez illere geçiş yapabilmek için tek yol olarak branş değişikliğini gördükleri ortaya çıkmıştır.

‘Yıllarca köyde birleştirilmiş sınıf okuttum. Köyden çıkabilmenin yolu branşımı değiştirmek oldu.’ (Ö1, 3-4)

‘...3. sebep için de sınıf öğretmenliğinin il dışı tayinlerinin imkansız olması.’ (Ö6, 7-8)

Branşın Avantajları: Öğretmenlerin 5’i tayin durumuna ek olarak branşın farklı avantajlarının da olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar; branş öğretmenliğinin daha rahat ve kolay olması, idareci olarak atanabilme durumunun ortaokullarda daha kolay olması, ders saatinin daha az olması ve ileriki yaşlarda bunun daha avantaj sağlayacağını düşünülmesidir.

‘İleriki yaşlarda sınıf öğretmenliğinin oldukça zor gelmeye başlayacağını tahmin ettiğimden. Ayrıca idareci olarak atanabilmek amacıyla ortaokulların ilkokullardan daha avantajlı olduğunu düşündüğümden.’ (Ö9, 6-10)

'Emeklilik yaşının fazlalığı ve bundan dolayı ileriki yıllarda az derse girme isteğim.' (Ö17, 3)

İlgi Alanı ve Fayda: 5 öğretmen, yan alanlarının ilgi alanına girmesi nedeniyle alan değişikliği yapmak istediğini belirtmiştir. Bunlardan ikisi yan alan değil kendi mezuniyet alanından pedagojik formasyonla sınıf öğretmenliğine geçen öğretmenlerdir. 2 öğretmen ise ilgi duyduğu için alan değişikliği yapmak istediğini belirtmiştir.

'İlgi duyduğum bir alana geçmek' (Ö8, 4)

'Bu alanda başarılı olacağıma inandığım ve daha faydalı olacağıma düşündüğüm için' (Ö10, 4-5).

Öğretmenlerin alan değişikliği yapmalarındaki amaçlar ve frekansları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo. 3

Alan Değişikliği Amaçları

Alan değişikliği yapılmasındaki amaç	n	%
Norm sıkıntısı	14	70
Tayin durumu	10	50
Branşın avantajları	5	25
İlgi alanı ve fayda	5	25

Sınıf Öğretmenliğine Geri Dönme İsteği

Öğretmenlere daha önce alan değişikliği fırsatı daha öncesinden değerlendirmek isteyip istemeyecekleri ve fırsat verilse sınıf öğretmenliğine dönme istekleri sorularak yaptıkları alan değişiminden memnuniyetleri konusunda bilgi alınmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin 8'i yeniden sınıf öğretmenliğine geçmek isterken 12'si bunu yapmak istemediklerini belirtmiştir.

Sınıf öğretmenliğine geçmek isteyenler nedenleri; sınıf öğretmenliğine olan sevgi, büyük yaş grubuyla ilgilenmenin zorluğu, alana olan özlem, geçilen alanda yetersiz hissetme ve kendi alanında daha başarılı olduğunu fark etme şeklinde sıralamışlardır.

'İsterim. Beden eğitimi öğretmenliğini lisede yapıyorum. Ben gençlerin spora karşı ilgili olacaklarını düşündüğüm için liseyi seçtim. Fakat gördüm ki özellikle çalıştığım lisede öğrencilerin dersleriyle bile ilgili olmadıklarını görünce sınıf öğretmenliğinin daha zevkli olduğunu anladım.' (Ö6, 10-14)

'Kararsızım ama kendi alanımda daha verimli olacağımdan geçmeyi düşünürüm.' (Ö11, 9-10)

'Evet. Çünkü yıllarca alışık olduğum sınıf öğretmenliğini bir anda bırakmak, yeni bir bransa geçmek ister istemez insan bocalıyor, zorlanıyor.' (Ö12, 12-14)

'Norm problemi çözülrse evet dönmek isterim. İnsan kendini emek verdiği branşta tabii ki daha başarılı hissediyor.' (Ö18, 7-8)

'Evet isterdim. Çünkü kendi branşımı seviyorum. 15 yıl sonra alan değiştirmek gerçekten bir çılgınlık. Kendi mesleğimi özledim. Daha renkli ve daha canlı bir branştı.' (Ö20, 7-9)

Alan değişikliğinden memnun olan öğretmenlerin gerekçeleri ise branş öğretmenliğinin avantajları, prestiji, alanı sevme ve daha başarılı hissetme, rahatlık, sınıf öğretmenliğinin yoruculuğu şeklinde sıralanmıştır.

'11 yıl köy okullarında genelde birleştirilmiş sınıflarda zor ulaşım ve barınma şartlarında çalıştım. O dönemde rahmetli kaynanam 'Oğlum, birkaç yıl daha okusaydın da ortaokul öğretmeni olsaydın.' derdi. Halk arasında branş öğretmenliği sınıf öğretmenliğinden daha prestijli kabul edilir. (Benim için yanlış bir düşünce)' (Ö3, 14-19)

'Kesinlikle dönmek istemem. Çünkü atandığım branş beni mutlu etmiyor ve mesleki anlamda tatmin etmiyordu.' (Ö15,5-6).

'Değiştirmem. Şu an hem daha rahatım hem de öğrencilere böylede faydalı olduğuma inanıyorum.' (Ö19,7-8)

Tablo. 4

Sınıf öğretmenliğine dönme isteği

	n	%
Evet	8	40
Hayır	12	60
Toplam	20	100

Yaşanılan Temel Problemler

Alan değişikliği yapmış olan öğretmenlere yaşadıkları temel problemlerin neler olabileceği hakkında sorular yöneltilmiştir. Yaşanan problemler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Öğretmenlerin Kaygı Durumu: Öğretmenlerin 9'u alan bilgisi, iletişim, disiplin, sınıf yönetimi, derse hâkimiyet, yeni programa uyum gibi konularda kaygılarının olduğunu belirtmişlerdir. 6 öğretmen başlangıçta kaygılarını olduğunu ancak zamanla bu konularda kendilerini geliştirerek bu kaygılardan kurtulduklarını belirtirken 5 öğretmen herhangi bir kaygısının olmadığını ifade etmiştir.

'Var. Az sayıda derse girmeme rağmen 5-6. sınıflarda olmasa da 7 ve 8. sınıf konularında kaygılarım var.' (Ö3,29-31)

'Tabii ki var. Beden eğitimi beceri dersi. Artık top oynayan, koşan, zıplayan öğrenciler yerine internete giren, büyüğüne karşı saygısını kaybetmiş, küçüğünü ezen bir gençlikle karşılaştığım için alanımda başarılı olamayacağımın kaygısını taşıyorum.' (Ö6,16-20)

'Liselerde disiplin, sınıf yönetimi, derse hakimiyet konularında kaygılarım var. İlkokulda tamamen farklı durumlar.' (Ö7, 19-20)

'Evet var. Gereken hazırlıkları yapıyorum fakat yine de öğrenciler için yeterli olup olamayacağım kaygısını güdüyorum. Başarılı bir sınıf öğretmeniydim. Başarısız bir matematik öğretmeni olmaktan korkuyorum. Başarısızlığa tahammül edebilir miyim bunu bilemiyorum.' (Ö20, 10-13)

Alan Bilgisi Eksikliği: Alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin 7'si üniversitede gördükleri yan alan derslerinin eğitim-öğretim faaliyetleri açısından yeterli olmadığını, yan alan derslerinin çoğunu unuttuklarını belirtmişler, bu yüzden alan bilgisinde eksikliklerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

'Bazı dilbilgisi konularında yetersizim.' (Ö3, 45)

'Bu alanda en büyük problem farklı sorularla karşılaşınca konuya hakim olamamak. Yeni olduğum için henüz tüm konular ve ayrıntıları kavrayamadım. Umarım zamanla kolaylaşır.' (Ö20,19-21)

İletişim Problemi: Öğretmenlerin 5 tanesi sınıf öğretmenliğinde kurdukları iletişimin ortaokul veya lise seviyesinden farklı olduğunu belirtmiştir. Bunda öğrencilerin yaş ve seviyelerinin farklı olması, öğretmenin öğrencileri yeterince tanıyacak zamanı bulaması, öğrenci sayısındaki fazlalık ve her derse farklı branş öğretmenin girmesi etkili olmaktadır.

'...Büyük çoğunlukla iletişim konusunda sıkıntı oldu. Çünkü yıllardır muhabetimiz küçük öğrencilerdi. Artı öğrenci sayısı sınıfta çalışırken sınıf mevcudu kadarken şimdi bütün öğrencileri tanımak zorunluluğu oluştu.(Ö2, 18-21)

'Öğrenciye ulaşamama problemi' (Ö4, 16)

Yöntem/Teknik Bilgisi: 4 öğretmen, alanlarıyla ilgili daha fazla yöntem ve teknik bilgisine sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

'Yöntem ve teknikler konusunda da yeterli olduğumu tam olarak düşünmüyorum.' (Ö8,15-16)

'...Eğitim yöntem ve tekniklerinin günümüz yöntem ve tekniklerinin gerisinde kalmasından dolayı...' (Ö12,28-29)

Sınıf Yönetimi ve Disiplin: Öğretmenlerin 4'ü sınıf yönetimi ve disiplin konusunda çeşitli problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

'Sınıf yönetimi, iletişim ve motivasyon problemleri yaşadım. (Ö3,48)

'... Liseler gördüğüm kadarıyla disiplin açısından bir hayli zayıf.' (Ö4,17)

Ayrıca öğretmenler, ilkokul öğrencilerini daha rahat derse motive edebilmelerine rağmen ortaokul ve lise seviyesi alan öğretmenliğinde motive edebilme sıkıntısı yaşadıklarını belirtmişlerdir (f=4)

'Öğrencilerde isteksizlik, motivasyon eksikliği var.' (Ö1,17)

'Sınıf yönetimi, öğrencilerin derse motive edilmesi.' (Ö7,27)

Değişen Programa Uyum: 2 öğretmen, alan değişikliğiyle birlikte eğitim programlarının da değiştiğinden ve bu programa uyum sağlamak güçlük çektikleri bazı zamanlar olduğundan bahsetmişlerdir.

'Program ve işleyişi farklı idi. Ama kurstan sonra programın ana hatlarını anladık.' (Ö11, 17-18)

'Üniversiteden mezun olduğumuz sürede değişen müfredat programları.' (Ö12, 22)

Öğretmenler belirtilen bu problemlerin yanı sıra pratik eksikliklerinin olduğundan, idareci ve diğer öğretmenlerinin öğretmenlere bakış açısının farklı olduğundan, ilkokul ve liselerde çok büyük işleyiş farklılıklarının olduğundan ve bazen otorite sağlamakta güçlük çektiklerinden de bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerin yaşadıkları temel problemler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Yaşanılan temel problemler

Yaşanılan problemler	n	%
Alan bilgisi eksikliği	7	35
İletişim problemi	5	25
Öğrencilerde motivasyon eksiklikler	4	20
Yöntem/teknik bilgisi	4	20
Sınıf yönetimi ve disiplin	4	20
Değişen programa uyum	2	10

Yaşanan Problemlere Yönelik Öneriler

Öğretmenlere yaşadıkları problemlere yönelik herhangi bir çözüm önerileri olup olmadığı sorulduğunda aşağıdaki cevapları vermişlerdir.

Kendi Alanına Dönmek İsteyenlere Yeniden Fırsat Verilmeli: Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ($f=14$) isteyen öğretmenlerin kendi alanları olan sınıf öğretmenliğine geri dönmesi yolunun açılmasının uygun olacağını ifade etmiştir. Öğretmenler, yaptıkları değişime uyum sağlayamadıklarında geri dönüşün olmamasını büyük bir sorun olarak görmektedirler.

'Dönmek isteyen dönerse her şey çözülür. Ama şu var döneceksen şuralara gideceksin diyerek ulaşım imkanı olmayan, çok sıkıntılı yerleri sunarlarsa isteyen yine dönemez. Evime gidip gelebileceğim uygunlukta bir yer olursa kesinlikle dönmek isterim. (Ö1,25-28)

'Aslında alan değişikliği Milli eğitim sisteminin sınıf öğretmenliğindeki norm sorununu kısa vadede çözmesi için yapılmış bir çözümdü. Ama kesinlikle doğru bulmuyorum. Özellikle sınıf öğretmenliğinden ana ders branşlarına geçen kıdemli sınıf öğretmenlerinin öğrenci ihtiyaçlarına yetebileceğini düşünmüyorum. Alan değiştirip pişman olan, öğrencilere verimli olamayacağını düşünen çok öğretmen var. Öncelikle geri dönmek isteyenlere bu hak verilmeli ve devam eden öğretmenlerin yeterliliğinin artırılması yönünde çalışmalar yapılması gerekir.' (Ö18,19-24)

Hizmet içi Eğitim/Seminer: Öğretmenlerin 9'u alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin gelişimlerinin sağlanması için uzun süreli ve uygulamalı seminer, kurs ve hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir.

'Bir-iki yıl içerisinde yapılan kurslar ve seminerlerle problem çözümlenebilir.' (Ö8, 22)

'Üniversitede eğitimini alıp yan branş olarak branşa geçenlere de güncel bilgi, beceri, yöntem ve tekniklerle müfredata uygun bir eğitim verilmeli' (Ö12, 35-37)

İşbirliği: 4 öğretmen, alan değişikliğinden sonra yaşadıkları zorlukları aşmak için diğer branş öğretmenleri ve idarecilerden yardım aldıklarını ve bunun yararını gördüklerini belirterek idareci, rehberlik birimi, branş öğretmenleri ve alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin koordineli olarak çalışması gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

'Şube ve zümre öğretmenleri, okul idaresi, okul rehber öğretmeni hep birlikte koordineli bir şekilde çalışabilir.' (Ö7,28-29)

'...bununla ilgili idarecilerin ve alan öğretmenlerinin alan değişikliği yapan arkadaşlara bilgi vermeleri.' (Ö15,16-17)

Bireysel Çalışma: Öğretmenlerin 4'ü, başarı için bireysel çalışma ve kendini geliştirmenin dışarıdan gelen eğitim veya seminerlere göre daha etkili olacağını belirtmişlerdir.

'Alan değişikliği yapan herkes sonuçta öğretmen ve bu işi profesyonelce yapan insanlar. Sadece geçtiği alana ilgili olarak kendilerini biraz daha yetiştirdikleri zaman bu konu ile ilgili bir problem olacağını düşünmüyorum.' (Ö9, 45-49)

'Her şey öğretmenin kendinde bitiyor. Kendilerini geliştirmeleri lazım.' (Ö11, 13)

Bu öneriler haricinde okullarda disiplin konusuna ağırlık verilmesi, sevilen mesleğin yapılabilmesi için fırsatlar tanınması, doğru iletişim, sınıf yönetimi konularında bilgilendirilmelerin yapılması, öğretmenlerin yardımcı kaynak ve internet kullanımıyla eksikliklerini gidermesi gibi çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Sunulan öneriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Yaşanan problemlere yönelik öneriler

Öneriler	n	%
Alana dönme fırsatı	14	70
Hizmet içi eğitim/seminer	9	45
İşbirliği	4	20
Bireysel çalışma	4	20

TARTIŞMA VE SONUÇ

Alan değişikliği yapmış olan sınıf öğretmenlerinin geçtikleri alanla ilgili yaşamış oldukları sıkıntıları yansıtmak amacıyla yapılmış olan bu araştırma sonuçları itibariyle sadece alan değişikliğinde bulunmuş öğretmenlerin değil genel olarak diğer öğretmenlerin de yaşadıkları bazı sorunları yansıttığı düşünülmektedir. 'Yan alan seçimindeki gönüllülük' konusunda öğretmenlerimizin birçoğu alanını isteyerek seçtiklerini belirtmişlerdir. Ancak birkaç öğretmenimiz alanını gönüllü olarak seçmediğini bunun nedeninin ise seçilmesi önerilen alanların kısıtlı olmasına bağlamıştır. Ülkemizin durumu göz önüne alındığında bu problemin yalnızca üniversitede yan alan seçiminde yaşanmadığı da açıkça görülmektedir. Öğrenciler lise çağından itibaren kısıtlı alanlar arasında seçim yapmak zorunda bırakılmaktadır. İş bulma kaygısıyla ilgi alanı olmamasına rağmen dönemin popüler alanlarını seçmek zorunda kalan birçok birey bulunmaktadır. Üniversite eğitimi, kişinin gelecekteki iş ve mesleğinin temel belirleyici olması nedeniyle öğrencilere daha fazla seçim yapabilecekleri bir ortam sağlanmadığı sürece kaygılarının artması kaçınılmaz olacaktır (Dursun ve Ayaç, 2012).

Öğretmenlerimizin 17'sinin öğretim hayatları boyunca daha önce yan alanlarıyla ilgili herhangi bir görev almadıkları ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenliğinden geçiş yapmış olan iki

beden eğitimi öğretmeni okuldaki spor faaliyetlerini yürüttüklerini belirtirken yine sınıf öğretmenliğinden geçiş yapmış olan bir Türkçe öğretmeni, öğretmen açığı nedeniyle Türkçe derslerini yürüttüğünü belirtmiştir. Bu durum öğretmenlerimizin yan alanlarıyla ilgili herhangi bir tecrübelerinin olmadığını göstermektedir.

Alan değişikliği yapmaktaki amaç sorgulandığında ‘her derece ve türdeki eğitim kurumlarında belli ölçütler esas alınarak, olması gereken yönetici ve öğretmen sayısının belirlenmesi’ anlamına gelen norm kadro konusu gündeme gelmektedir (Uygun, 2012, s.79). Öğretmenlerimizin büyük bir çoğunluğu ‘norm kadro fazlası’ durumuna düşerek istemediği bir yere atanma kaygısı nedeniyle alanlarında değişiklik yapmayı uygun görmüşlerdir. Ancak daha önce yapılan çalışmalarda öğretmenlerin rahatsız oldukları sorunların en düşük frekanslı olanları arasında ‘norm kadro sorunları’ bulunmaktadır (Demir ve Arı, 2013). Demir ve Arı’nın (2013) yapmış oldukları çalışma norm kadro sıkıntısı yönüyle bu araştırmanın bulgularını desteklememektedir. Bunun nedeni yapılmış olan araştırmanın yalnızca alan değişikliği yapan öğretmenlerle değil bütün öğretmenleri kapsayacak şekilde yapılmış olması olabilir. Öğretmenlerin alan değişikliğindeki amaçlarından bir diğeri ise ‘tayin durumu’ olarak belirtilmiştir. Merkez okullara atamaların sınıf öğretmenleri için zor olması öğretmenleri alan değişikliğine iten sebeplerden biri olmuştur. Bunun dışında alan öğretmenliğinin ders saati, daha esnek ve az olması, idareci olarak atanabilme durumunun ortaokullarda ilkokula göre daha kolay olması gibi avantajları da öğretmenlerin alanlara yönelmesindeki amaçlar arasındadır. Çok az sayıda öğretmen alan değişikliği sonrasında öğrencilere daha faydalı olacaklarını düşünerek değişim yaptıklarını belirtmişlerdir. Amaçlar göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin yaşadıkları problemleri çözmeye yönelik alan değişikliğine başvurdukları açıkça görülmektedir.

Fırsat verildiği takdirde öğretmenlerin yeniden sınıf öğretmenliğine geçme isteyip istemeyecekleri sorusuna 8 öğretmen ‘geçmek isterim’ şeklinde yanıt verirken 12 öğretmen ‘hayır istemem’ şeklinde soruyu yanıtlamışlardır. Eski alanı olan sınıf öğretmenliğine geçmek isteyenler sebeplerini sınıf öğretmenliğine duyulan sevgi, büyük yaş grubuyla ilgilenmenin zorluğu, alana karşı duyulan özlem, geçilen alanda yetersiz hissetme ve kendi alanında daha başarılı olduğunu fark etme şeklinde sıralamışlardır. Özellikle büyük yaş gruplarıyla olan iletişim problemleri üzerinde durulması gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İlköğretim seviyesinde karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları ile lise seviyesinde karşılaşılanlar farklılık göstermektedir. Özellikle ergenlik dönemi öğrencilerin farklı davranışlar sergilemelerine neden olduğu için öğretmen-öğrenci iletişimi de farklı bir boyut kazanmaktadır (Siyez, 2009). Bu nedenle öğretmenler öğrencileriyle doğru iletişim kurabilmenin yolları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Yaptığı alan değişikliğinden memnun olan ve yeniden sınıf öğretmenliğine dönmek istemeyen öğretmenlerin gerekçeleri ise branş öğretmenliğinin avantajları, prestiji, alanı sevmeye, geçilen alanda daha başarılı hissetme ve sınıf öğretmenliğine göre daha rahat olmaları olarak belirtilmiştir. Yapılan birçok araştırma da sınıf öğretmenliğinin branş öğretmenliğinden farklı olarak çözüm bekleyen birçok sorununun olduğunu gözler önüne sermektedir (Barlı, Bilgili, Çelik ve Bayrakçeken, 2005; Boyraz, 2007; Karakuş, 2002; Özpınar ve Sarpkaya, 2010; Yapıcı ve Yapıcı, 2003).

Öğretmenler, yaşadıkları temel problemleri sırasıyla alan bilgisi eksikliği, iletişim problemi, öğrencilerde motivasyon eksikliği, yöntem/teknik bilgisi, sınıf yönetimi, disiplin ve değişen programa uyum sağlama olarak belirtmişlerdir. Bu problemlerin yanı sıra öğretmenlerin uygulama eksikliklerinin bulunmasından dolayı idareci ve diğer öğretmenlerin alan değişikliği yapmış olan öğretmenlere bakış açısının farklı olmasından, ilkokul ve liselerde işleyiş farklılıkları olduğu için, buna uyum sağlamada geçiş yapan öğretmenlerin sıkıntılar yaşamasından ve son olarak da büyük yaştaki öğrencilerde otorite sağlamakta güçlük çekilmesinden bahsetmişlerdir.

Yaşanan problemlere yönelik öğretmenlerin önerileri sorulduğunda ‘kendi alanına dönmek isteyenlere yeniden fırsat verilmesi’ konusu gündeme gelmektedir. Öğretmenler alanlarına geri dönmek istediklerinde engel olunmaması gerektiğini düşünmekte fakat geri dönüşler olduğunda ulaşımı zor olan, farklı yerlere değil kendi okullarına dönmek istemektedirler. Öğretmenlerin bireysel çalışmalarının gelişim için kaçınılmaz bir öğe olduğunu belirten öğretmenler ise alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin yardımı dışarıda aramamaları gerektiğini, bireysel çalışmalarıyla başarılı olabileceklerini düşünmektedirler. Hizmet içi eğitim ve seminerlerin faydalı olacağını düşünen öğretmenlerimizin sayısı da oldukça fazladır ($f=9$). Öğretmen yetiştirmede hizmet içi eğitimin önemine vurgu yapan birçok araştırma bulunmaktadır (Işık, Çiltaş ve Baş, 2010; İzci ve Kara, 2010; Uçar ve İpek, 2006; Yılmaz ve Kocasarac, 2010). Aynı şekilde alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin ihtiyaçlarına yönelik eğitim ve seminerlerin verilmesinin gerekliliği açıkça görülmektedir. Şube ve zümre öğretmenleri, okul idaresi, okul rehber öğretmeni ve alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin bulunacağı komisyonların kurulup öğretmenlerin birbirleri ile dayanışma ve iş birliği içerisinde çalışmasının sağlanması da bir diğer öneri olarak ifade etmişlerdir.

Belirtilen önerilere ek olarak öğretmenler, okullarda disiplin konusuna ağırlık verilmesi, sevilen mesleğin yapılabilmesi için fırsatlar tanınması, doğru iletişim ve sınıf yönetimi konularında bilgilendirilmelerin yapılması ve öğretmenlerin yardımcı kaynak ve internet kullanımıyla eksikliklerini gidermesi şeklinde önerilerde de bulunmuşlardır.

Öğretmenlerimizin önerileri doğrultusunda 4+4+4 sistemiyle alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gerektiği açıkça görülmektedir. Öğretmenlerimiz hizmet içi eğitim ve seminerlerle alan bilgisi ve yöntem/teknik hakkında bilgilendirilmeli, alan değişikliği sonrasında uyum problemi yaşayan öğretmenlerin tekrar sınıf öğretmenliğine geçebilmeleri için fırsat verilmeli, Milli Eğitim Bakanlığınca okullarda idareci, alan öğretmenleri, rehber öğretmeni ve alan değişikliği yapmış olan öğretmenlerin koordineli çalışmaları sağlanmalı ve ayrıca yeterli kitap ve kaynak öğretmenler için temin edilmelidir. 4+4+4 sistemi ardından yapılan alan değişikliği ve alan değişikliği yapan öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntıları farklı boyutlarıyla yansıtan çeşitli araştırmaların da yapılmasında fayda görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Barlı, Ö., Bilgili, B., Çelik, S. ve Bayrakçeken, S. (2005). İlköğretim okul öğretmenlerinin motivasyonları: Farklılıkların ve sorunların araştırılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 391-417.
- Baykara-Pehlivan, K. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 151-168.
- Beyhan, N. (1997, Nisan). *Sınıf öğretmenliğinin meslekleşme sorunları*. Eğitim Sempozyumu Nasıl Bir Eğitim Sistemi: Güncel Uygulamalar ve Geleceğe İlişkin Öneriler. D.E.Ü Buca Eğitim Fakültesi, İzmir. 149-155.
- Boyraz, A. (2007). *İlköğretim okullarında görev yapan aday öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Çepni, S., Cerrah, L. ve Bacanak, A. (2002). *Sınıf öğretmenliği yapan fen öğretmenlerinin branş öğretmenliğine dönüş nedenleri ve döndüklerinde karşılaştıkları sorunlar*. V. Ulusal Fen ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, 281-283.
- Demir, M. K. ve Arı, E. (2013). Öğretmen sorunları-Çanakkale ili örneği-. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 32(1), 107-126.
- Dursun, S. ve Aytaç, S. (2012). Üniversite öğrencilerinin işgücü piyasasına yönelik beklentileri ve iş deneyimleri ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 373-388.
- Işık, A., Çiltaş, A. ve Baş, F. (2010). Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 53-62.
- İzci, E. ve Kara, A. (2010). Fransa'da eğitim personelinin hizmet içi eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 161-168.
- Karakuş, M. (2002, Ekim). *İlköğretim öğretmenlerinin öğrenme ve öğretme sürecinde karşılaştıkları sorunlar*. XI. Eğitim Bilimleri Kongresi.
- Özpinar, M. ve Sarpkaya, R. (2010). Köyde görev yapan sınıf öğretmenlerinin sorunları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 17-29.

Uçar, R. ve İpek, C. (2006). İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin MEB hizmet içi eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 34-53.

Uygun, S. (2012). Basında öğretmen sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(194),72-90.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2012 Yılı İl İçi Alan Değişikliği Kılavuzu, Ankara.

http://ikgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_09/20090523_2012_ilici_alan_degisikligi_kilavuzu.pdf

Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25), 67-80.

Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2003). İlköğretim öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 3, 4-9.

Yılmaz, H. ve Kocasarac, H. (2010). Hizmetiçi öğretmen eğitiminde yeni bir yaklaşım: Yenilikçi öğretmen programı ve değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 51-64.

Varış, F. (1976). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınevi.